

Jadwiga Chudziakowa, Marcin Wiewióra

Kruszwica, st. 6, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 47-41/15

Informator Archeologiczny : badania 31, 197-198

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

niej części, niedostępnej do badań ze względu na uprawy polowe, wykonano ciąg odwiertów o długości 50 mb (25 odwiertów) na linii zachód-wschód.

Pozyskano łącznie 1016 okazów ruchomego materiału zabytkowego, zarejestrowanego w 77 pozycjach inwentarza polowego. Przeważającą część zabytków stanowią destrukty kości zwierzęcych, których odkryto 627. Drugą kategorię zabytków stanowią ułamki ceramiki naczyniowej (360 fragmentów). Ponadto znaleziono: 15 ułamków szkła, głównie tafłowego; 6 przedmiotów metalowych, silnie skorodowanych, których funkcję można będzie określić dopiero po dokonaniu zabiegów konserwatorskich; 2 fragmenty kafli piecowych, 2 fragmenty obrobionych rogów; oselkę i 3 fragmenty drewna z konstrukcji wału. Ruchomy materiał zabytkowy poza niewielką ilością przedmiotów z okresu nowożytnego stanowi zwarty chronologicznie zespół ruchomości z okresu wczesnego średniowiecza.

Stwierdzono, że jedynie w części południowej obiektu zachowały się relikty podstawy wału, prawdopodobnie o konstrukcji przekładkowej. Zarejestrowano tutaj ślady konstrukcji drewniano-kamiennej. Brak jest nadal jakichkolwiek przesłanek obecności pełnego obwodu wałów ziemnych i wydaje się, że informacji tych już nie uda się uzyskać ze względu na zniszczenie pozostałej części grodziska w trakcie niwelacji użytkowanego rolniczo terenu. W świetle wyników tegorocznych badań wydaje się jednak, że gród w Krukowie otoczony był dookólnym wałem i stanowił prawdopodobnie formę pierścieniową.

Nie uzyskano informacji dotyczących obrazu zabudowy grodu. Znaczne zniszczenia spowodowały, że planu zagospodarowania obiektu nie uda się już nigdy zrekonstruować. Zachowane w południowej części nawarstwienia stratygraficzne, datowane materiałem zabytkowym (ułamkami naczyń glinianych), pozwalają stwierdzić, że badany obiekt użytkowany był osadniczo w czterech fazach: (I faza — osada otwarta, IX w.; II faza — grodowa, X-XI w.; III faza — osada otwarta, XII-XIII w.; IV faza — osadnictwo nowożytne, XVIII-XIX wiek. Zatem potwierdzić należy wcześniejszą hipotezę, że obiekt w Krukowie był obronnym grodem wczesnopaństwowym, związanym z ekspansją terytorialną Polan na Kujawy, powstałym na użytkowanym wcześniej, dogodnym osadniczo terenie. Kres obiektu nastąpił w końcu wieku XI, zaś występowanie materiału zabytkowego z XII-XIII w. potwierdza istnienie osady związanej z tzw. wczesnośredniowiecznym brzeskim skupiskiem osadniczym. Następnie osadnictwo przesunęło się na wyżej położony teren, w kierunku dzisiejszego Śmiłowa i Chocenia, zaś zabytki z okresu nowożytnego, znajdujące się głównie w warstwie ornej, świadczą o zapewne już tylko rolniczym użytkowaniu terenu.

W połowie lat osiemdziesiątych właściciel terenu, na którym znajduje się grodzisko opowiadał, że jeszcze przed II wojną światową obiekt był tak okazały, że od wschodu „trudno było podejść”. Wydaje się, że wersja ta jest wysoce prawdopodobna, gdyż rzeczywiście długoletnia uprawa roli, a także inne intencjonalne działania, przyczyniły się do splantowania obiektu. Znaczące zniszczenie pierwotnej formy obiektu przyniosła także budowa asfaltowej drogi kładzonej na nasypie piaskowym, co wymagało przemieszczenia znacznej ilości ziemi. Tak więc grodzisko w Krukowie zostało prawie całkowicie zniszczone, przy jednoczesnym śladowym zachowaniu formy krajobrazowej widocznej już tylko na zdjęciach lotniczych.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. Badania nie będą kontynuowane.

KRUSZWICA, st. 6, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 47-41/15

- cmentarz przykościelny

Badania archeologiczno-architektoniczne, przeprowadzone przez prof. dr hab. Jadwigę Chudziakową i dr. Marcina Wiewiórę (Zespół do Badań Średniowiecznej Architektury Kujaw i Wschodniej Wielkopolski w Instytucie Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Finansowane przez PSOZ. Trzeci sezon badawczy.

Badania miały na celu rozpoznanie stratygrafii terenu po północnej stronie kolegiaty. Kontynuacja badań po południowej stronie świątyni i penetracja wnętrza aneksu, przylegającego od północy do wieży kościoła. W ramach prac geomorfologicznych, mających na celu rekonstrukcje rzeźby terenu

wokół kolegiaty wykonano serię wierceń geologicznych po północnej, południowej i zachodniej stronie budowli oraz wzdłuż brzegu jeziora Gopło.

Tegoroczne badania wykopaliskowe dostarczyły przede wszystkim nowych danych dotyczących cmentarza przykościelnego. Udało się wyodrębnić co najmniej dwie fazy jego użytkowania. Najstarsze groby szkieletowe zlokalizowano po południowej stronie świątyni. Dwa pochówki wraz z zarysem wkopu grobowego odsłonięto w wykopie XVI eksplorowanym przy południowej ścianie kolegiaty w miejscu styku apsydy z przybudówką przy prezbiterium kościoła. Zalegały one w najstarszym poziomie osadniczym. Pochodzą zatem z okresu budowy kościoła, datowanego według dotychczasowych ustaleń na połowę XII w. Pozostałe groby odsłonięte po południowej, a zwłaszcza po północnej stronie kolegiaty, pochodzą z czasów nowożytnych, datowane są na podstawie ceramiki i analizy stratygrafii na XVI-XIX w.

W wykopie zlokalizowanym po północnej stronie wieży kościoła zlokalizowano ceglano – kamienny grobowiec (?) W jego wnętrzu odkryto fragmenty szkieletu i tkaniny zdobionej złotą nicią. Biorąc pod uwagę technikę wykonania ścian oraz zawartość wypełniska obiektu – można przyjąć, że powstał on około XV w. Jego zniszczenie przypada być może na okres związany z przebudową kościoła, kiedy wzniesiono środkową wieżę (XVI w.).

Najciekawszym odkryciem było zlokalizowanie fragmentu kamiennej ławy fundamentowej przebiegającej łukiem wzdłuż lica fundamentu południowej apsydy kościoła. Technika wykonania fundamentu i fakt, że był on przewiązany z południową ścianą kolegiaty świadczą o tym, że jest to być może element pierwotnej koncepcji architektonicznej zmieniony bądź zaniechany w zrealizowanym ostatecznie kształcie świątyni.

Badania będą kontynuowane.

KWIDZYŃ-STARE MIASTO, st. 3, północny kwartał rynku, woj. elbląskie, AZP 25-46/11

- miasto - relikty zabudowy od wczesnego średniowiecza po okres nowożytny

Badania archeologiczno-architektoniczne, przeprowadzone w okresie od sierpnia do listopada przez dr. Antoniego J. Pawłowskiego (Pracownia Archeologii, Dokumentacji Architektonicznej i Konserwacji Zabytków w Malborku). Finansowane przez Urząd Miejski w Kwidzynie. Czwarty sezon badań. Założono wykop o powierzchni 1,7 ara. Przebadano ogółem powierzchnię 30 arów.

Po zdjęciu z obszaru niemal całego kwartału północnego współczesnej warstwy humusu i stropu grubej warstwy gruzu rozbiórkowego (powstałego w wyniku usunięcia zgliszczy zabudowy istniejącej tu od 1945 r.) pojawiły się relikty murowanej zabudowy oznaczonej w okresie międzywojennym numerami Rynek 7-11 i ul. Malborska 1-2. Do szczegółowych badań wykopaliskowych wytypowano kamienicę nr 10.

Kamienicę założono w pierwotnej wersji na planie prostokąta o wymiarach 17,82 x 4, 48 m, z fasadą zwróconą w stronę rynku i z pełnym podpiwniczeniem. Wzniesiono ją z cegieł i kamieni na zaprawie glinianej. Wejście do piwnicy znajdowało się w północnej ścianie szczytowej. Pozostałą część parceli od strony północnej zajmowały budynki gospodarcze zbudowane z drewna i gliny w technice muru pruskiego. W późniejszym okresie kamienicę rozbudowano, wznosząc na zapleczu oficynę bez podpiwniczenia. W ten sposób powstała wspólna pierzeja oficyn od strony katedry. Najmłodsza kamienica miała długość w osi 32,96 m.

Pod podpiwniczoną częścią północną zachowały się nawarstwienia kulturowe sięgające najstarszego okresu istnienia miasta lokacyjnego. Odsłonięto osiem warstw, przy czym jedynie w obrębie warstwy VII odkryto obiekty nieruchome w postaci 3 pieców kopułowych do wypalenia wapna. W rzucie poziomym miały one kształt kolisty o średnicy zewnętrznej u podstawy około 90 cm, a wewnętrznej około 60 cm. Ich wysokość dochodziła do 74 cm. Połączone były ze sobą ściankami, w których znajdowały się otwory umożliwiające swobodny przepływ powietrza. Ścianki miały formę prostokąta zamkniętego łukiem odcinkowym o szerokości 20 cm i wysokości boku około 30 cm. Kopuła pieców od góry była otwarta, a średnica otworu wynosiła 25-28 cm. Grubość ścianek u podstawy wahała się w granicach 18-20 cm, natomiast u wylotu kopuły wynosiła 14 cm. W dolnej partii pieców znajdowała